

postdějinného času. Motiv Posledního soudu není přitom nutně v centru pozornosti středověkých apokalyptiků, mnohem častěji mluví právě o nutnosti porážky Antikrista a o reformě, jež je na tuto představu navázána a prostřednictvím níž je popsána.

Kniha *Eschatologie v díle Jana Husa* je důstojným příspěvkem k husovskému bádání, jenž nabízí kompaktní pohled na problematiku, místy ale ulpívá v přílišné popisnosti a schematicčnosti. Autorka zpracovává důležité texty, jež byly i odborně veřejnosti zatím spíše neznámé, a klade jim otázky, které ukazují další cestu k poznání středověké religiozity, přenosu myšlenek a komunikace mezi kazatelem a jeho posluchači.

PAVLÍNA CERMANOVÁ

A Companion to Jan Hus,
edd. František ŠMAHEL – Ota PAVLÍČEK,
Brill, Leiden – Boston 2015
(= Brill's Companions to the Christian
Tradition 54)

447 s., ISBN 978-90-04-28055-7

Je zcela na místě, že se problematika života a díla Jana Husa stala předmětem zpracování v jednom ze svazků řady kompanionů nakladatelství Brill věnovaných významným postavám a fenoménům křesťanské tradice. Českému církevnímu nonkonformistovi se tak u příležitosti 600. výročí úmrtí dostalo stejné pozornosti, která byla například již roku 2006 věnována jeho duchovnímu učiteli Janu Viklefovi nebo jeho kostnickému soudci Janu Gersonovi. Smyslem těchto sborníků je zejména uvedení do zvoleného tématu, aby i ten, kdo se mu nevěnuje bezprostředně, získal přehled o aktuálních badatelských důrazech. V takovém případě je nutným předpokladem mezioborový přístup a je pochopitelně na uvážení editora, jaké badatelské přístupy a témata volbou autorského kolektivu v daném okamžiku vyzdvihne.

V případě kompanionu k Janu Husovi o tom leccos vypovídají úvodní slova Františka Šmahela, který upozorňuje, že okruh přispěvatelů by mohl být širší, ale v uplynulých dvou dekáдах odešlo hned několik prvotřídních znalců Husova života i díla. To nelze při hodnocení svazku jednoduše pominout.

Kniha sestává z jedenácti studií od jedenácti badatelů ze šesti zemí. Ota Pavlíček uvádí do základní chronologie Husova života a díla, Vilém Herold do problematiky tzv. Husových předchůd-

ců. Pavel Soukup přibližuje Husa jako kazatele, Stephen Lahey jako vykladače Lombardových *Sentencí* na teologické fakultě. Husovým českojazyčným teologickým pracím a jejich společensko-reformnímu potenciálu se věnuje Pavlína Rychterová. František Šmahel sleduje Husovy výpovědi o národě, světské moci a společenském uspořádání v úzkém vztahu k jeho pojetí poslušnosti. Argentinský právní historik Sebastian Providente pokračuje výkladem o Husově kostnickém procesu na pozadí sebelegitimace koncilu pomocí dekretu *Haec sancta*.

Navazující tři studie se odpoutávají od osudů betlémského kazatele a sledují různé aspekty Husova připomínání po jeho smrti: David HOLETON s Hanou Vlhovou-Wörner načrtávají Husovo místo v liturgii a hudbě nejen české reformace, Milena Bartlová v ikonografii a Zdeněk V. David pojednává o recepci Husa v různých západokřesťanských denominacích následujících staletí až do 18. století. Na místo závěru přichází kritické zhodnocení stávajících znalostí o Husovi jako spisovatele a autorovi z pera Františka Šmahela.

Pochopitelně není v možnostech autora těchto řádek posoudit celý korpus specializačních studií, zastavme se však u toho, jaký obraz o husovském bádání (a až druhotně o Husovi jako takovém) vytváří takto poskládané spektrum výpovědí. Většina studií je řazena více či méně chronologicky, a to v rámci prvního i druhého života betlémského kazatele. První a poslední příspěvek toto jádro rámují přehledným výkladem o jeho životních osudech a díle. Ladné uspořádání obsahu knihy by však nemělo zastítn skutečnost, že máme před sebou sice kvalitní, ale pouze jeden z možných způsobů, jak Jana Husa, respektive bádání o něm prezentovat.

Výmluvně to naznačuje příspěvek Viléma Herolda, který je především apologií, jež se snaží obhájit letitý koncept tzv. Husových předchůdců proti jeho sílící kritice. Protože stať nad rámec známých faktů nepřináší nic nového, i nadále jsou bezprostřední vazby Jan Husa ke Konrádu Waldhauserovi, Milíčovi z Kroměříže a Matěji z Janova více tušené než jednoznačně prokázané.

Nelze také přehlédnout, že převládajícím interpretačním přístupem k Janu Husovi je v kompanionu fenomén komunikace. Ať již se jedná o interakci Husa kazatele, spisovatele nebo vyobrazené osoby s recipienty prostřednictvím kázání, traktátů, listů, hudby, liturgie nebo umění, obecně jde o jeho vstupování do veřejného prostoru a působení v něm. Tento důraz, uplatňující nové interpretační koncepty, je pochopitelně naprosto oprávněný, neboť reflektuje jeden z úhelných kamenů Husova života i jeho kauzy, jenž nachází

společný jmenovatel zejména v kritice kléru prostředkované všem společenským kruhům.

Hus se však na hranici dostal především jako nebezpečný teoretik kvůli recepci myšlení Jana Viklefa, zejména pro jeho pojetí eklesiologie a predestinace. A právě z toho důvodu v knize postrádám samostatné kapitoly o Husově eklesiologii a také o jeho komplikovaném vztahu k Viklefovi. Oba tyto aspekty pochopitelně budí v bádání o Husovi dlouhodobě velkou pozornost. A protože to není bez kontroverzí, fundované uvedení do stavu diskuse by bylo v tomto případě více než žádoucí. Při vší své důkladnosti to rozhodně nemůže vynahradit stať Stephana Laheyho o Husově komentáři k *Sentencím*, neboť – jak uzavírá sám Lahey – ideově nevystupuje ze starší konformní augustinské tradice výkladu.

Vnucuje se otázka po příčinách uvedené absence. Jde o důsledek vědomé snahy o přenesení tematického a v důsledku interpretačního důrazu, nebo spíše o projev výše avizované generační proměny? Osobně usuzuji na druhou možnost. Jasně mám však v tom, že *A Companion to Jan Hus* je spolehlivým fundamentem husovského bádání, který zejména v mezinárodním kontextu představuje nutnou protiváhu početným, avšak právem kritizovaným husovským monografiím Thomase A. Fudge.

DUŠAN COUFAL

A Companion to the Council of Basel, edd. Michiel DECALUWÉ – Thomas M. IZBICKI – Gerald CHRISTIANSON, Brill, Leiden – Boston 2016 [2017] (= Brill's Companions to the Cristian Tradition 74)

542 s., ISBN 978-90-04-22264-9

Záměr editorů této příručky je opravdu ambiciózní: zacetit mezery v dosavadní literatuře a poskytnout pomoc příští badatelské generaci na úrovni dějin koncilů, které sepsali Walter Brandmüller (Kostnice, Pavia, Siena), Joseph Gill (Florence) a Hubert Jedin (Trident). V tom však právě může spočívat nenaplněné očekávání uživatelů jiných svazků této užitečné a vyhledávané řady průvodců. Místo úvodu do bádání se nám nabízí pokus o kolektivní monografii syntetické povahy. K tomuto posunu pravděpodobně došlo s ohledem na stále ještě vyhledávanou knihu Johannese Helmratha *Das Basler Konzil 1431-1449*.

Forschungsstand und Probleme (1987), která poskytuje nejen spolehlivý přehled problematiky, ale i znamenitou bibliografii na sto stranách drobného tisku (v *Companionu* jen 30 stran). Budiž, berme knihu tak, jak ji editoři zamýšleli.

V krátkém úvodu je nastíněno, proč basilejský koncil s výraznou „republikánskou“ tendencí zaujal badatele méně než předcházející generální synod v Kostnici. Katoličtí historici ho považovali za příliš radikální, protestantští naopak za projev předreformační krize církve. S dosavadním bádáním, které dostalo impuls v přehodnocení konciliární epochy na II. vatikánském koncilu, jsou editoři zajedno v jejím chronologickém ohraničení léty 1378–1563, tj. počátkem schismatu a tridentským koncillem. Aniž by popírali dosah obou kostnických dekretů, *Haec sancta a Frequens*, nestojí v ohnisku jejich pozornosti konflikt mezi Basilejí a Římem, nýbrž koncil jako setkávání (*gathering*) lidí a idejí. O to se již ve svých sociologicky zaměřených pracích zdařile pokusil Paul Ourliac, k nimž se podle mého soudu historici nadále budou vracet. Pokud jde o kontext s dnešním bádáním, basilejský *Companion* by měl být podle editorů více „holistický“ a měl by být především výpovědí o pozdním středověku a nikoli o tendencích počátku 21. století.

Knihy je rozdělena do pěti tematických částí a 16 kapitol. Jelikož se tímto členěním do značné míry potlačila dějová nit koncilu, Michiel Decaluwé a Gerald Christianson v první kapitole podali nástin pěti časových fází synodálního jednání. V části o pramenech Thomas M. Izbicki pojednal o oficiálních pramenech koncilu a Jesse D. Mann o třech hlavních zpravodajích, za něž považuje Jana Stojkoviče z Dubrovníka, Eneáše Silvia a Jana ze Segovie. V druhé části se G. Christianson, M. Decaluwé a T. M. Izbicki ve třech kapitolách zabývají konciliarismem, vztahy představitelů koncilu s papeží a snahou o nové upevnění papalismu.

Třetí, dosti nesourodá část přináší kapitoly o administrativě koncilu (Hans-Jörg Gilomen), o právnících a procesním řízení (Émilie Rosenblieh), o husitské otázce v Basileji (Thomas A. Fudge), o širším kontextu basilejských reformních dekretů (Birgit Studt), dále o sblížení s řeckou ortodoxní církví (Ivan Mariano) a o konciliární liturgii (Alberto Cadilli). Ve čtvrté části věnované sekulárním mocnostem v době basilejského schismatu se dostalo pozornosti Francii (Heribert Müller), Římské říši (Johannes Helmraath) a poslednímu protipapeži Felixovi V. (Ursula Gießmann). Poslední, pátou část tvoří jen jedna kapitola, ta však stojí za důkladné přečtení, neboť A. Cadilli v ní otevřeně pojednává o dědictví basilejského koncilu v konfesně odlišném pohledu